

Stockholm 28 februari 2025

Remissvar: Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

Justitiedepartementet har gett Akademikerförbundet SSR möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande via Saco.

Förslaget i korthet:

Utredningen har i de delar som redovisas i detta slutbetänkande haft i uppdrag att se över delar av regelverket kopplat till återvändande och föreslå åtgärder i syfte att stärka återvändandeverksamheten för den som har ett verkställbart beslut om avvisning eller utvisning.

Utredningen har haft i uppdrag att utforma ett regelverk som innebär ett utökat informationsutbyte i syfte att stärka arbetet med verkställighet och försvåra möjligheterna att leva i landet utan tillstånd genom att andra myndigheter ska vara skyldiga att lämna viss information till de verkställande myndigheterna (Polismyndigheten, Migrationsverket och Säkerhetspolisen). De myndigheter utredningen föreslår ska omfattas av ett utökat informationsutbyte är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Pensionsmyndigheten och Skatteverket.

Utredningen har också haft i uppdrag att göra en översyn av regelverket för inre utlänningskontroller och att ta ställning till ytterligare befogenheter för att klarlägga en utlännings identitet, utökad användning av fingeravtryck och fotografier i utlänningsärenden, användning av dna i utlänningsärenden, verkställighetshinder vid misstanke om brott samt vid utlämning eller överlämnande för brott. Även rätt till offentligt biträde vid överklagande av Polismyndighetens beslut om avvisning samt provtagning inför verkställighet av beslut om avvisning, utvisning eller överföring har utretts.

Akademikerförbundet SSR:s yttrande

Övergripande synpunkter

Inledningsvis vill Akademikerförbundet SSR understryka att förbundet inte invänder mot den nuvarande regleringen eller de uppdrag som Polismyndigheten och Migrationsverket har. Att utlänningar som saknar tillstånd att vistas i landet ska lämna landet understödjer och är en naturlig konsekvens av en ordnad migrationspolitik. Det förbundet invänder emot är att andra offentliga aktörer och yrkesgrupper med helt andra uppdrag och mål för sina verksamheter, ska involveras i arbetet eftersom det kommer att påverka uppdrag, profession och arbetsförhållanden negativt. Till det kan läggas att förbundet anser att det i sig är ett ineffektivt användande av offentliga resurser.

Akademikerförbundet SSR är mycket kritiskt till att utredningen inte har analyserat de förslag som läggs fram och dess konsekvenser för mänskliga rättigheter. Flera av förslagen riskerar genom de konsekvenser de orsakar att på olika sätt direkt och indirekt inskränka grundläggande mänskliga rättigheter. Bland annat gäller det rätten till integritet, hjälp och stöd, tvångsåtgärder och frihetsberövande. Hur dessa rättigheter förhåller sig till förslagen går inte att avgöra utifrån utredningens betänkande eftersom utredningsunderlaget är alldeles för grunt och behäftat med bristande konsekvensanalyser. Förbundet vill också understryka att ju mer ingripande förslag en utredning presenterar desto viktigare blir utredningsunderlaget och dess konsekvensanalyser.

Akademikerförbundet SSR anser vidare att förslagen om utökat informationsutbyte i kap. 4 saknar en samhällelig helhetsanalys och riskerar tilliten till statliga myndigheter, dess professioner och samhället i stort, och att det därmed urholkar det starka samhällskontrakt som finns i Sverige mellan medborgare och offentliga institutioner. Förbundet anser vidare att själva idén om en lagreglerad skyldighet att ange människor strider mot grundläggande demokratiska värde och rättigheter och öppnar en dörr för en samhällsordning som vi inte ställer oss bakom.

Det gläder oss att utredaren inte föreslog att kommuner och regioners välfärdsuppdrag skulle omfattas, men med tanke på att målet med denna lagstiftning är att öka effektiviteten i återvändandet är risken överhängande att avgränsningen till sex myndigheter, lätt kan utvidgas till välfärdssektorn om återvändandet inte ökar. Det här förslaget riskerar dessutom att försvåra myndigheternas samverkan med olika aktörer, i form av informationsutbyte med andra som inte omfattas av anmälningsplikten som tex skola, socialtjänst och andra myndigheter, eftersom deras tveksamhet att dela information som är av värde för de sex myndigheternas uppdrag, lär vara påtaglig när det kan vara information som omfattas av anmälningsplikt om de vidareförmedlas.

Förutom att tilliten till statliga förvaltningar hotas av förslaget försämrar även statliga tjänstemäns möjlighet att utföra sitt arbete. Våra medlemmar som är statstjänstemän sätter en ära i att utföra sitt uppdrag med hög kvalitet. Det karakteriseras av såväl krav på likabehandling som saklighet

och hög servicenivå. Statstjänstemäns professioner bygger på att brukarna och klienterna litar på att de är där för att hjälpa – inte ange.

Förslaget är både otydligt och öppnar upp för godtycklighet. Därmed äventyras våra medlemmars möjlighet att utföra sitt uppdrag på bästa sätt. Det riskerar dessutom att sätta våra medlemmar i svåra etiska dilemman, exponeras för hot och våld samt skapa slitningar i arbetsgruppen vid olika tolkningar av denna godtyckliga lag. Dessutom strider en anmälningsplikt mot våra medlemmars professionsetik och rör kompetensområden, som att bedöma individers asylstatus, som inte är våra medlemmars kompetens på de sex myndigheterna.

Utredningen har inte gjort en konsekvensbedömning av hur detta förslag påverkar våra medlemmars arbetsmiljö och förutsättningar att utföra sitt arbete. Regeringen beskriver i en lagrådsremiss "Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld hot och trakasserier mm" att många offentligt anställda är utsatta för hot, våld och trakasserier. Detta lagförslag försämrar den situationen för våra medlemmar på de sex myndigheterna. Säkerhetsrisker, inte minst i situationer där våra medlemmar verkar externt, är inte heller utredda.

Det är en brist i utredningen att den inte har beaktat hur förslaget påverkar effektiviteten i myndigheternas kärnuppdrag, utan enbart analyserat hur detta förslag skulle påverka effektiviteten i återvändandet. Inte heller har utredningen kommit fram till att förslagen kommer att ge ökade kostnader för myndigheterna. Vi anser att det är uppenbart att detta förslag kommer att vara kostnadsdrivande för myndigheterna. Därmed är omfattande konsekvensbedömningar, utöver återvändandet, inte gjorda.

Detta förslag framstår som oproportionerligt och ineffektivt om målet är att fler personer, som inte har rätt att vara i landet, ska identifieras och återvända. Att förslaget dessutom öppnar upp för rasprofilering, trycker ut fler i skuggsamhället, ökar risken för korruption samt främjar ett angiverisamhälle tydliggör att förslaget är klart olämpligt att införa ur en mängd perspektiv.

Vad det gäller förslaget i kapitel 12 om en ny lag – *lagen om provtagning för vissa sjukdomar för att kunna verkställa beslut om avvisning, utvisning eller överföring* ansluter vi oss till bland annat Sveriges Läkarförbunds åsikt att den föreslagna tvångsprovtagningen utgör ett påtvingat kroppsligt ingrepp, som inte syftar till att ge individen/patienten behandling eller skydda samhället från smitta. Syftet är i stället uteslutande att kunna verkställa utvisning/avvisning. Intresset att värna individens kroppsliga integritet väger tyngre än intresset av att i vissa speciella situationer (under pandemier o.d.) kunna utföra tvångsprovtagning i syfte att verkställa utvisning/avvisning.

Akademikerförbundet SSR väljer att i huvudsak yttra sig över de förslag som återfinns i kapitel 4 *Utökad informationsutbyte*. Förbundet vill dock lyfta fram att flera av förslagen, utöver de som återfinns i kapitel 4, är

oproportionerliga när det kommer till å ena sidan syftet och den så kallade nyttan med förslagen, å andra sidan intrånget i den personliga integriteten.

Kap. 4 Utökat informationsutbyte

Akademikerförbundet SSR avstyrker samtliga förslag i kapitel 4 i sin helhet. Förbundet har valt att lämna yttranden i de delar som förbundet anser att det finns något att tillföra. Nedan följer förbundets skäl till ställningstagandena.

4.4.2 Uppgiftsskyldigheten ska avse vissa särskilt angivna uppgifter

Akademikerförbundet SSR avstyrker utredningens förslag och vill dessutom understryka att – tvärtemot vad utredningen hävdar – uppgiftsskyldigheten inte kommer att vara begränsad till en särskilt avgränsad personkrets. Utredningen hävdar att personkretsen som omfattas av uppgiftsskyldigheten är utlänningar som saknar rätt att vistas i Sverige. I författningsförslaget anges dock att den omfattar *utlänningar som kan antas sakna rätt att vistas i Sverige*. Därmed är den i bestämmelsen föreslagna personkretsen betydligt vidare än den som utredningen anser ska omfattas. Akademikerförbundet SSR anser att detta är djupt problematiskt och att den omedelbara konsekvensen blir att risken för onödigt intrång i den personliga integriteten är långt större än vad utredningen uppger. Precis som utredningen själv konstaterar (s. 174) är det en grundläggande förutsättning för att uppgiftsskyldigheten ska vara effektiv och ändamålsenlig att uppgifter lämnas om rätt personer.

I den utformning som förslaget har omfattas även utlänningar som har rätt att vistas i landet. Det kan enligt Akademikerförbundet SSR inte anses utgöra en proportionerlig och ändamålsenlig reglering. Tvärtom. Regleringen öppnar för godtyckliga och skönsmässiga bedömningar samt därmed även för ökade risker för rasprofilering och diskriminering av utlänningar. Antagande om att någon inte har rätt att vistas i landet kommer vare sig att vara något som sker löpande eller något som sker utifrån en rutinmässig bedömning. Uppgiftsskyldigheten kommer därmed även, som en direkt konsekvens, leda till orimliga effekter för enskilda, det vill säga för utlänningar med rätt att vistas i landet.

4.4.4 Uppgiftsskyldigheten ska avse vissa särskilt utpekade myndigheter samt 4.6.4 Vilka myndigheter ska vara skyldiga att lämna uppgifter?

Akademikerförbundet SSR är positivt till att förslaget inte omfattar hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten, samt övriga myndigheter och verksamheter som inte är någon av de sex utpekade myndigheterna.

Akademikerförbundet SSR avstyrker att de sex utpekade myndigheterna ska omfattas av uppgiftsskyldigheten. Vi anser inte att de kriterier utredningen ställer upp som krav för att en myndighet ska omfattas av uppgiftsskyldigheten kan anses vara uppfyllda rörande de sex myndigheter utredningen har identifierat. Den information de sex berörda myndigheterna har tillgång till är inte av en sådan karaktär att det

underlättar verkställande myndigheters möjlighet att bedriva ett effektivt arbete med att verkställa avlägsnandebeslut. Dessutom leder uppgiftsskyldigheten för dessa sex myndigheter till orimliga effekter för enskilda samt strider mot ömmande värden.

Nedan följer redogörelser för myndighetsspecifika konsekvenser av förslagen.

Arbetsförmedlingen:

Det finns många situationer, inte minst arbetsplatsinspektioner där en anmälningsplikt för Arbetsförmedlingen riskerar att leda till orimliga effekter för enskilda och strida mot ömmande värden. Arbetsgivares intresse av att tex ta emot praktikanter och personer med olika typer av subventionerade anställningar kommer att minska. Många arbetsgivare som arbetsförmedlare är i kontakt med är dessutom civilsamhällsorganisationer. Tilliten till dem bland deras kunder/klienter kan urholkas om deras kontakt med Arbetsförmedlingens anställda innebär att personer som befinner sig i verksamheten kan anmälas, med den enda grunden att det finns anledning att anta att någon saknar rätt att vistas i Sverige. Arbetsförmedlingens trovärdighet hos arbetsgivare och civilsamhället riskerar att urholkas, liksom tilliten till de verksamheterna, vilket riskerar effektiviteten i flera av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsåtgärder.

Försäkringskassan

Det finns flera olika situationer där Försäkringskassan har att samverka med andra myndigheter och andra aktörer. Det gäller inte minst verksamheter som inte föreslås omfattas av en anmälningsplikt. Ett exempel är de så kallade SIP-mötena (samordnad individuell plan) där vård, skola, hemtjänst och socialtjänst med flera deltar. De omfattas inte av anmälningsplikten men Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen som också medverkar gör det. Om en anmälningsplikt införs kommer det i praktiken att innebära att all information som kan anses omfattas av anmälningsplikten måste vidarebefordras. De samtalen kommer att försvåras om vård, skola, hemtjänst och socialtjänst riskerar att informationen de delger i sådana samtal överlämnas till verkställande myndigheter. Funktionaliteten och tilliten i sådan samverkan kommer att lida skada om en anmälningsplikt införs.

I alla ärenden som gäller två individer (till exempel barn och omvårdnad) där en kan vara medborgare och den andra saknar uppehållstillstånd kommer Försäkringskassan att behöva anmäla. En förälder kan söka hjälp för att ta hand om barnet men det kan sluta med att den andra föräldern utvisas ur Sverige. Konsekvensen kommer att bli att personer i utsatta situationer inte kommer ansöka om hjälp vilket strider mot ömmande värden.

Kriminalvården

Kriminalvården har bland annat uppdraget att placera dömda i samhällstjänst. Det sker ofta hos arbetsgivare som idrottsföreningar, hjälporganisationer och kyrkor. Om en anmälningsplikt införs riskerar arbetsgivare i mindre utsträckning att vilja ta emot personer som är dömda till samhällstjänst eftersom det innebär att tjänstemän från Frivården med anmälningsplikt kommer att besöka arbetsgivaren. I verksamheten kan det finnas, till exempel, barn till personer som kan antas inte ha rätt att vara i landet. Dessa barn kan gå i skola och vara aktiva i en idrottsförening. En anmälningsplikt riskerar att leda till att färre personer som döms till samhällstjänst kommer att kunna erbjudas sådan. Såväl enskilda anställda, verksamma i olika civilsamhällsorganisationer och Kriminalvårdens verksamhet som sådan skulle lida skada av en sådan effekt.

Ett viktigt uppdrag inom Kriminalvården är att frihetsberövade på anstalt ska kunna ha kontakt med sina anhöriga i form av bland annat besök. Sådana anhöriga kan också vara personer som inte har rätt att vara i landet. Att ha en skyldighet att anmäla dessa, om de besöker anstalten och sin anhörig, leder tveklöst till att målet för Kriminalvården att stödja den intagnes sociala kontakter med det omgivande samhället försvåras, eller omöjliggörs. Det strider mot det ömmande värdet att på bästa sätt förbereda den intagna för ett liv utanför anstalt efter avtjänat straff.

En frivårdsinspektör kan vid hembesök hos en klient som tex har fotboja och som har besök av en vän som inte har laglig rätt att vistas i landet, komma i en hotfull situation om personen känner sig hotad av att frivårdsinspektören har skyldighet att anmäla. En sådan situation utgör orimliga effekter för den anställda.

Kronofogdemyndigheten

Socialtjänsten och Kronofogdemyndigheten har båda ett vräkningsförebyggande ansvar. Kronofogdemyndigheten har i vräkningsärenden också ett avhysande uppdrag. Genom samverkan med socialtjänsten kan Kronofogdemyndigheten få tillgång till information om personer som riskerar vräkning och som kan antas inte ha rätt att vara i landet. Denna samverkan för att förebygga vräkningar försvåras om Kronofogdemyndigheten omfattas av en anmälningsplikt. Ett införande strider mot det ömmande värdet att förebygga vräkningar, inte minst av barn, och målet i Barnkonventionen att barn ska ha rätt till ett tryggt boende. Därmed kan en anmälningsplikt för Kronofogdemyndigheten leda till orimliga effekter, för enskilda, inte minst för barn.

Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten har, i aktiva ärenden, i normalfallet inte tillgång till uppgifter om personer som inte har rätt att vistas i landet. Åsyftas icke aktiva ärenden, utgör det rimligen inte rutinmässiga arbetsuppgifter att identifiera personer som kan antas inte ha rätt att vara i landet och överlämna den informationen till verkställande myndigheter. Dessa uppgifter är inte möjliga att identifiera inom ramen för att "inte göra egna

efterforskningar”, som ”inte utgör ett nytt uppdrag” och som är ”inom ramen för rutinbetonade arbetsuppgifter”. Rekvisiten för att vara en utlämnande myndighet uppfylls inte.

Skatteverket

Merparten av uppgifter Skatteverket har tillgång till i aktiva ärenden rör inte personer som inte har rätt att vara i landet. Dock får Skatteverket sådan information från andra myndigheter, till exempel hälso- och sjukvården som omfattas av anmälningsplikten. En kvinna som föder barn inom ramen för svensk sjukvård och som inte har rätt att vistas i landet kommer att, genom en födelseanmälan från hälso- och sjukvården till Skatteverket, att få sina uppgifter överlämnade till Skatteverket och därmed om en anmälningsplikt överlämnas till Polisen. Därmed kommer, även indirekt hälso- och sjukvårdens personal, såsom barnmorskor att omfattas av anmälningsplikten. En direkt konsekvens av detta kommer att vara att gravida kvinnor utan rätt att vistas i landet kommer att tveka att föda barn inom hälso- och sjukvården. De hälsomässiga konsekvenserna och riskerna av detta är oöverblickbara. Det innebär att en anmälningsplikt för Skatteverket leder till orimliga effekter för enskilda och strider mot ömmande värden.

4.4.5 Uppgifter ska lämnas på eget initiativ

Akademikerförbundet SSR avstyrker förslaget. Redan idag omfattas flera av de föreslagna myndigheterna av ett uppdrag att på begäran rörande enskilda utländska personer lämna ut uppgifter till Polisen. Vi anser att omfattningen av det uppdraget är mer ändamålsenligt och träffsäkert än att sex myndigheter ska lämna ut uppgifter på eget initiativ.

En skyldighet att lämna uppgifter på eget initiativ ger vid handen ett arbetssätt och förhållningssätt för hantering av uppgifter som tillsammans med rekvisitet ”när det finns anledning att anta” gör det svårt att veta när och om uppgiftsskyldigheten inträder. Även om det inte direkt framgår av utredningsunderlaget hur uppgifterna ska samlas in och hanteras, kan man utgå ifrån att myndigheterna kommer att behöva utveckla och upprätta nya bedömnings- och administrativa rutiner. Det kommer också att innebära ett ansvar för varje enskild tjänsteman att ständigt ta ställning till om den information och de uppgifter som tjänstemannen förfogar över är sådana att det finns anledning att anta att en utlänning inte har rätt att vistas i landet. Vare sig de nya arbetsuppgifterna eller ett sådant flöde av uppgifter och antaganden kan anses vara effektivt eller ändamålsenligt. Precis som utredningen själv konstaterar ökar risken dels för att de uppgifter som lämnas är sådana som de verkställande myndigheterna redan har, dels att de verkställande myndigheterna kommer att få en stor mängd uppgifter och information som inte kommer att kunna användas. Detta kan omöjligen ligga i linje med en effektiv statsförvaltning. Det talar snarare för att förslaget inte handlar om effektivt arbete och att stärka arbetet med återvändandeverksamheten utan att det i stället handlar om symbolpolitik. Akademikerförbundet SSR vänder sig starkt emot att regeringen lägger

fram lagförslag som reglerar och innehåller symbolpolitik, men stannar där då ett sådant förfarande i sig kräver ett helt eget yttrande.

4.6.1 När ska en skyldighet att lämna uppgifter inträda?

Akademikerförbundet SSR avstyrker förslaget. Enligt utredningen ska skyldigheten att lämna uppgifter inträda *när det finns anledning att anta att en utlänning saknar rätt att vistas i Sverige*. Förslagets utformning ger en lagregel som inte bara är otydlig utan även öppnar upp för en vid och osäker tillämpning av *när*, det vill säga vid vilket tillfälle, skyldigheten att lämna uppgifter inträder. Att skyldigheten inträder *när det finns anledning att anta* kommer också ge konsekvensen att tjänstemän kommer att tillämpa bestämmelsen olika. Beroende på individ kommer vissa anse att skyldigheten inträder tidigt och utifrån ett fåtal omständigheter som ger anledning att anta att en utlänning saknar rätt att vistas i landet, medan andra kommer att bedöma rekvisiten och omständigheterna betydligt restriktivare och därmed inte anse att *det finns anledning att anta* att en utlänning saknar rätt att vistas i landet. I själva begreppet *när det finns anledning att anta* ligger att bedömningen som ska göras blir individuell och högst personlig. Bara det faktumet ger vid handen att utformningen av bestämmelsen är olämplig och inte hör hemma i en lagstiftning.

Enligt utredningen är inte avsikten att de utlämnande myndigheterna ska göra några egna efterforskningar i fråga om en utlännings vistelserätt. Även om avsikten inte är det ska ske, är det precis vad som kommer att ske med tanke på bestämmelsens utformning. Det kommer därmed indirekt innebära en form av undersökningsplikt. Sammanfattningsvis öppnar förslaget upp för betydande mått av osäkerhet och godtycklighet.

Akademikerförbundet SSR avstyrker och invänder kraftigt mot det faktum att skyldigheten att lämna uppgifter inte bara ska inträda när antagandet grundas på uppgifter som förekommer i allmänna handlingar utan att skyldigheten även ska omfatta andra uppgifter, så kallad sidoinformation. Utredningen lyfter bland annat iakttagelser som en tjänsteman gör i samband med en inspektion eller förrättning och som inte är av direkt relevans för ändamålet med inspektionen eller förrättningen och därmed inte heller utgör uppgifter som tjänstemannen nedtecknar i ett inspektionsprotokoll eller liknande. Det vill säga att uppgifterna inte förekommer eller egentligen ska förekomma i ett ärende. Det kan också handla om iakttagelser som en tjänsteman gör i samband med en inspektion eller förrättning som inte är av direkt relevans för ändamålet med inspektionen eller förrättningen. Det som är avgörande för att uppgiftsskyldigheten ska inträda är därmed att den utlämnande myndigheten förfogar över uppgifter vilka kan ge anledning att anta att en utlänning saknar rätt att vistas i Sverige.

Det faktum att regleringen omfattar iakttagelser, information som delas eller överhörs vid samverkan eller i klientarbete etcetera är djupt problematiskt. Det innebär dels att mängden information blir näst in till oöverskådlig, dels dessutom riskerar att ge många allvarliga och oförutsedda konsekvenser som utredaren inte beaktat i sin utredning och som utredaren troligtvis helt saknat kunskap om. Vidare är begreppet så

vagt definierat att det i sig leder till osäkerhet om vad som faktiskt ska rapporteras. Skyldigheten kommer därmed att skapa förvirring och även oro bland tjänstemän om att tvingas rapportera information som inte direkt är relevant eller nödvändig för den aktuella situationen eller det ärende som de handlägger. Förbundet vill återigen också lyfta fram det självklara faktum att inrapportering av sidoinformation kommer att kräva resurser och ge ytterligare en administrativ börda för myndigheterna i fråga utan att det motsvarar den förväntade nytta som utredningen antar. Vi hänvisar i detta avseende till våra exempel under avsnitt 4.6.4.

4.6.2 Vilka uppgifter ska lämnas?

Akademikerförbundet SSR avstyrker att utlämnande myndigheter ska – utöver de uppgifter som rör utlänningens identitet och vistelseadress – lämna en redogörelse för de omständigheter som ligger till grund för antagandet att vistelserätt saknas. Förslaget innebär att tjänstemännen därmed indirekt behöver motivera och redogöra för den bedömning som ligger bakom ett antagande om att en utlänning inte har rätt att vistas i landet. Dessa bedömningar kommer också att öppna upp och visa på de skillnader som kan uppstå mellan olika tjänstemäns bedömningar. Som Akademikerförbundet SSR tidigare påtalat ser vi en påtaglig risk med att detta även kommer innebära slitningar mellan och inom olika arbetsgrupper när kollegor sinsemellan kommer att uppfatta skyldigheten olika.

4.6.5 En kompletterande skyldighet att lämna uppgifter på begäran samt 4.6.6 Ska uppgifter som omfattas av viss sekretess undantas från uppgiftsskyldigheten?

Akademikerförbundet SSR avstyrker förslaget. Den föreslagna skyldigheten att på begäran lämna uppgifter som behövs för att verkställa beslut om avvisning eller utvisning eller för att utreda rätten att vistas i Sverige är alldeles för vid och kommer att omfatta även väldigt känsliga personuppgifter.

Såsom bestämmelsen är utformad ger den inte heller den utlämnande myndigheten någon möjlighet att pröva begäran och att också neka en begäran om utlämnande trots att uppgiftsupplämmandet kan orsaka skada för såväl myndigheten som klientarbetet. Möjligheten att pröva och därmed även neka en begäran borde rimligtvis vara en grundläggande förutsättning med tanke på att bestämmelsen inte reglerar vilka uppgifter som omfattas.

Att kunna göra en intresseavvägning ger den utlämnande myndigheten möjlighet att beakta omständigheterna i varje enskilt fall innan en uppgift lämnas till de verkställande myndigheterna. Möjligheten ger, i likhet med vad utredningen konstaterar, en flexibilitet i tillämpningen som direkt kan minska risken för oönskade effekter. Det faktum att de utlämnande myndigheterna generellt sett inte har någon närmare insyn i behovet av att en viss uppgift lämnas ut i ett enskilt fall är inte något som förändrar saken. Det motsatta kan hävdas eftersom den verkställande myndigheten inte heller har någon insyn i vilka oönskade konsekvenser som ett utlämnande

kan ge. Att en intresseavvägning ger vid handen en mer svårillämpad bestämmelse får i allra högsta grad anses proportionerligt med tanke på den skada som utlämnandet riskerar att orsaka.

Förbundet anser vidare att utredningsunderlaget brister och att utredningen inte har analyserat de eventuella konsekvenser och risker som förslaget kan komma att få. Utredningen har bara analyserat förslaget ur de verkställande myndigheternas perspektiv och hur förslaget kan öka deras möjligheter att verkställa utvisningar och utreda rätten att vistas i landet. Här saknas grundläggande analyser av vilka uppgifter som kan komma att lämnas ut, hur bestämmelsen kan komma att påverka myndighetens arbete, hur bestämmelsen kan komma att påverka klientnära relationer, förtroendet mellan tjänstemannen och enskilda. Det är förbundets uppfattning att ett införande av bestämmelsen kräver kompletterande utredningsarbete och adekvata konsekvensanalyser. Svensk statsförvaltning är inte betjänt av lagregleringar där lagförslagets konsekvenser är outredda.

4.6.7 Vad händer om inte uppgiftsskyldigheten efterlevs?

Utredningen föreslår att det inte ska införas några ytterligare sanktioner om en tjänsteman inte anger utlämningar som inte kan antas ha rätt att vistas i landet. Anledningen är att tjänstemannen kan få disciplinpåföljd inom ramen för sin offentliga anställning (LOA) samt eventuellt dömas för tjänstefel i enlighet med Brottsbalken. Även uppsägning är en möjlighet efter tjänstefel vilket gör att detta också kan bli en arbetsrättslig fråga. Införandet av ett eventuellt utvidgat tjänstemannaansvar som utreds just nu gör att tjänstefel i framtiden kan röra annat än myndighetsutövning. De arbetsrättsliga konsekvenserna av detta förslag är inte utredda.

4.7.1 - 4.7.6 Ökad personuppgiftsbehandling m.m.

Akademikerförbundet SSR delar inte de ställningstaganden och den bedömning som utredningen gjort. Förbundet anser inte att det intrång i den personliga integriteten som följer av den föreslagna uppgiftsskyldigheten är nödvändigt och proportionerligt. Dessutom anser förbundet att utredningens underlag inte är tillräckligt omfattande när det kommer till konsekvenser och analyser för de myndigheter och de enskilda som kommer att beröras och omfattas av förslagen. Därmed är proportionalitetsbedömningen inte heller tillförlitlig. Förbundet vill även lyfta följande.

Inledningsvis vill förbundet lyfta fram att det i sig är problematiskt när personuppgifter behandlas för andra ändamål än vad de ursprungligen samlats in för. Inte minst gäller det myndigheter som arbetar i klientnära relationer där möjligheten att få adekvat information kommer att påverkas negativt. Men det gäller även där myndigheter indirekt tvingar människor att lämna ifrån sig information och personuppgifter för att få ta del av någon förmån eller ett gynnande beslut. Att dessa uppgifter sedan överlämnas till en annan myndighet med ett helt annat ändamål för

personuppgiftsbehandlingen är mycket problematiskt, även om ändamålet och syftet för den personuppgiftsbehandlingen är välmotiverat.

Akademikerförbundet SSR anser att utredningens förslag öppnar upp för en personuppgiftsbehandling som i vissa fall kommer att kunna utgöra ett betydande intrång i den personliga integriteten i just den mening som avses i 2 kap. 6 § regeringsformen. Men eftersom utredningens betänkande och de konsekvensanalyser som gjorts är bristfälliga gör utredningen en helt annan bedömning.

Vidare hävdar utredningen att den personuppgiftsbehandling som kommer att ske framför allt kommer att avse utläningar som *inte har* rätt att vistas i Sverige. Det felaktiga antagandet gör att bedömningen av personuppgiftsbehandlingen och dess intrång i den personliga integriteten inte är korrekt. Utredningens förslag omfattar utläningar *som kan antas inte ha rätt* att vistas i landet. Därmed kommer förslaget även att omfatta utläningar med rätt att vistas i landet. Även om utredningens avsikt är att de myndigheter som omfattas av utredningens förslag till uppgiftsskyldighet ska ha goda förutsättningar för att kunna avgöra i vilka fall som en utlänning inte har rätt att vistas i Sverige kommer det inte vara fallet, utifrån lagförslagets utformning. Därmed finns en påtaglig och reell risk för att uppgifter lämnas ut felaktigt och att enskilda utsätts för betydande integritetsintrång.

Ett ökat uppgiftslämnande får också till följd att fler uppgifter samlas inom en och samma myndighet. Det i sig innebär integritetsrisker. Det innebär också, som utredningen påpekar, en risk för ökad kartläggning av den enskildas personliga förhållanden.

Vad gäller förslagets förhållande till GDPR, EU:s dataskyddsförordning samt den rättsliga grunden för de utlämnande myndigheternas behandling av personuppgifter överlämnar förbundet att bedöma saken till experter på området.

Sammanfattningsvis:

Förslag som läggs fram behöver alltid utvärderas och analyseras utifrån alla aspekter och konsekvenser. Inte minst gäller det just förslagets påverkan på demokratin, rättsstaten och samhällsutvecklingen.

Vad som i nuläget framstår som ändamålsenliga åtgärder för att stärka återvändandeverksamheten, kan ge oöverblickbara konsekvenser i framtiden. Det gäller i allra högsta grad när myndigheter ges långtgående befogenheter att inhämta och dela information om enskilda individers personliga förhållanden.

Akademikerförbundet SSR reser starka invändningar mot utredningens bristfälliga konsekvensanalys av förslagen och de risker förslagen kan komma att medföra.

Akademikerförbundet SSR vill understryka och betona att en förändrad relation mellan staten och individen avseende utökat informationsutbyte är en mycket stor sak och att det påverkar så mycket mer än de personer som saknar rätt att vistas i landet. Att öppna upp för ett samhälle där människor ska ange varandra är kraftigt samhällsförändrande och kräver mer omfattande underlag och konsekvensanalyser än vad som föreligger i denna utredning.

Sammanfattningsvis anser vi att förslagen innebär risker i integritetshänseende, inte är rättssäkra eller ändamålsenliga och svåra, om inte nästintill omöjliga, att tillämpa i praktiken på ett effektivt och förutsebart sätt.

Vi vill återigen understryka att Akademikerförbundet SSR avstyrker samtliga förslag under kapitel 4.

Heike Erkers
Förbundsordförande

Ursula Berge
Samhällspolitisk chef

Monica Engström
Socialrättsjurist